

BS/70/2009

ASPIRACJE I MOTYWACJE

EDUKACYJNE POLAKÓW

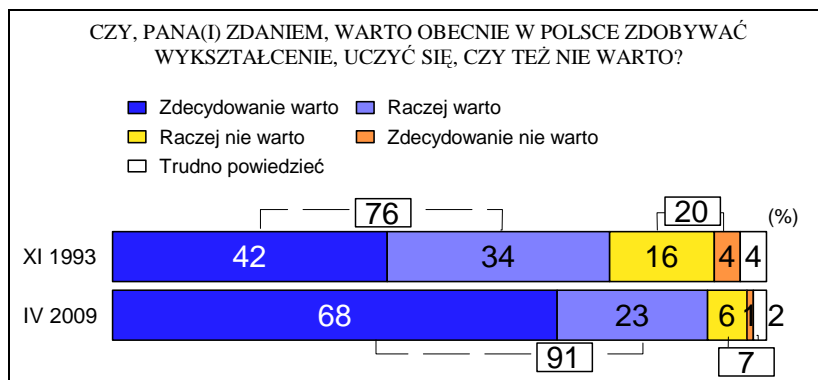
W LATACH 1993–2009

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

- ▶ Polacy powszechnie uważają, że warto się kształcić (68% wyraża tę opinię w sposób zdecydowany, a 23% – z pewnym wahaniem). Od 1993 roku znacznie wzrósł (o 15 punktów, do 91%) odsetek badanych doceniających wykształcenie, zmalał zaś (o 13 punktów, do 7%) negujących jego wartość.

- ▶ Głównym motywem skłaniającym ludzi do zdobywania wykształcenia są, zdaniem badanych, wysokie zarobki (64%), a w dalszej kolejności – interesujący zawód (39%), łatwiejsze życie (35%), niezależność, samodzielność (30%), rozwój intelektualny, samodoskonalenie (27%). Mniejsze znaczenie ma dla respondentów możliwość uniknięcia bezrobocia (21%), uzyskania lekkiej pracy (18%), zdobycia prestiżu społecznego (16%), podjęcia pracy na swoim (13%) lub za granicą (11%), udziału we władzy (3%). W porównaniu z rokiem 1993 badani częściej podkreślają motywującą rolę wysokich zarobków, rzadziej zaś wskazują na perspektywę ciekawego zawodu, niezależności, samodzielności, prestiżu, możliwości pracy na swoim.
- ▶ W ciągu ostatnich szesnastu lat znacznie wzrosły aspiracje edukacyjne Polaków. Wyższego wykształcenia pragnęłoby obecnie dla córki 86% badanych (od 1993 roku wzrost o 22 punkty), a dla syna – 84% (odpowiednio wzrost o 19 punktów).
- ▶ Większość ankietowanych (63%) jest niezadowolona ze swojego wykształcenia, w tym 51% uważa, że gdyby zaczęli naukę jeszcze raz, to staraliby się uzyskać wykształcenie wyższe, niż mają, 9% wybrałoby inny profil wykształcenia na tym samym poziomie, a 1% poświęciłoby na naukę mniej czasu. Swoją drogę kształcenia aprobejuje co trzeci badany (34%). Od 1993 roku wzrósł (o 16 punktów) odsetek niezadowolonych ze swoich osiągnięć edukacyjnych, a zmalał (o 8 punktów) odsetek zadowolonych.

Jednym z pozytywnych i budzących nadzieję efektów polskich przemian jest awans edukacyjny społeczeństwa. Dla zilustrowania go warto przytoczyć kilka liczb¹. Pod koniec okresu PRL – w 1988 roku – wyższym wykształceniem legitymowało się **1,8** mln Polaków (czyli 6,5% populacji osób mających co najmniej 15 lat), a w 2002 roku – już ponad **3,2** mln (odpowiednio 10,2%). Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku oraz szacunki GUS wskazują na jeszcze wyższą wtedy liczbę osób z wyższym wykształceniem, mianowicie – ponad **3,6** mln (czyli 11,1% populacji osób mających co najmniej 13 lat)². Kolejne lata przyniosły dalszy wzrost: w 2005 roku wyższe wykształcenie miało niemal **4,7** mln Polaków (co stanowi 14,2% populacji osób mających co najmniej 13 lat), w roku 2006 – prawie **5,1** mln (odpowiednio 15,3%), a w 2007 – około **5,5** mln (odpowiednio 16,5%).

O szczególnym charakterze polskich przemian w tej dziedzinie świadczy fakt, że awans edukacyjny w znacznie większym stopniu dotyczy kobiet niż mężczyzn. W ostatnich latach PRL, tzn. w 1988 roku, odsetek legitymujących się wyższym wykształceniem był niższy wśród kobiet (5,9%) niż wśród mężczyzn (7,9%). Natomiast w 2002 roku proporcje te były już odwrotne – wyższe wykształcenie miało 10,8% kobiet oraz 9,7% mężczyzn (według szacunków GUS opartych na NSP – odpowiednio: 11,8% i 10,2%). Kolejne lata przyniosły zwiększenie dysproporcji na korzyść kobiet. W 2005 roku wyższym wykształceniem legitymowało się 15,9% kobiet i 12,4% mężczyzn, w 2006 roku proporcje te wynosiły odpowiednio: 17,3% i 13,2%, a w roku 2007– 18,7% i 14%.

Awans edukacyjny społeczeństwa znajduje odzwierciedlenie w badaniach sondażowych, które prowadzimy od 1993 roku. Pozwalają one prześledzić, jak w ostatnich szesnastu latach zmieniał się w naszym społeczeństwie stosunek do wykształcenia oraz jak kształtowały się motywacje i aspiracje edukacyjne Polaków³.

---

¹ Zob. Rocznik Demograficzny 2008, GUS, Warszawa (s.162, 163): www.stat.gov.pl

² Po Narodowym Spisie Powszechnym w 2002 roku w statystykach GUS zaczęto szacować odsetek ludności z wyższym wykształceniem w stosunku do populacji w wieku 13 lat i więcej.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (227) przeprowadzono w dniach 2–8 kwietnia 2009 roku na liczącej 1094 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

CZY OBECNIE W POLSCE WARTO SIĘ KSZTAŁCIĆ?

Niemal wszyscy dorośli Polacy (91%) są przekonani, że w dzisiejszej Polsce warto się kształcić – ponad dwie trzecie (68%) wyraża tę opinię w sposób zdecydowany, prawie jedna czwarta zaś (23%) – z pewnym wahaniem. Zaledwie siedmiu na stu badanych (7%) uważa, że nie warto inwestować w wykształcenie (w tym 6% twierdzi, że *raczej nie warto*).

W ciągu ostatnich szesnastu lat znacznie wzrosła w społeczeństwie świadomość, że wykształcenie stanowi wartość (o 15 punktów, do 91%), a przede wszystkim przybyło osób (o 26 punktów) mających całkowitą pewność w tym względzie. W roku 1993 tylko nieco ponad dwie piąte ankietowanych (42%) twierdziło, że zdecydowanie warto się uczyć. Jednocześnie wyraźnie zmalał (o 13 punktów, do 7%) odsetek osób negujących sens inwestowania w wykształcenie. Należy jednak podkreślić, że wartość edukacji była najbardziej doceniana w roku 2004 (76% badanych uważało wtedy, że zdecydowanie warto zdobywać wykształcenie).

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, warto obecnie w Polsce zdobywać wykształcenie, uczyć się, czy też nie warto?	Wskazania respondentów według terminów badań									
	XI 1993		X 2002		IV 2004		IV 2007		IV 2009	
	w procentach									
Zdecydowanie warto	42	76	66	91	76	93	70	93	68	91
Raczej warto	34		25		17		23		23	
Raczej nie warto	16	20	5	7	4	5	4	5	6	7
Zdecydowanie nie warto	4		2		1		1		1	
Trudno powiedzieć	4	4	2	2	2	2	2	2	2	2

Świadomość tego, że obecnie w Polsce warto się kształcić, jest powszechna we wszystkich grupach społeczno-demograficznych (zob. tabele aneksowe). Jednak najbardziej przekonani są o tym badani mający najwyższą pozycję społeczno-ekonomiczną: kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem, ludzie najlepiej sytuowani (o dochodach powyżej 1500 zł na osobę w rodzinie), uczniowie i studenci, mieszkańcy największych miast. Przedstawiciele tych grup znacznie częściej niż inni podkreślają, że zdecydowanie warto inwestować w wykształcenie. Natomiast im niższe badani mają wykształcenie, pozycję zawodową i dochody *per capita* oraz im gorsze są ich warunki materialne, tym na ogół mniej pewnie potwierdzają wartość edukacji. Jej sens częściej od innych negują respondenci zatrudnieni w spółkach właścicieli prywatnych i państwa, a także pracownicy usług oraz robotnicy wykwalifikowani, badani zajmujący się domem i – co należy podkreślić – ludzie młodzi (w wieku od 18 do 34 lat).

Przekonanie o wartości wykształcenia jest równie częste wśród osób bezdzietnych, jak i w grupie mających potomstwo. Widać jednak, że bardziej od innych przekonani o sensie inwestowania w wykształcenie są ci rodzice, których dzieci uczą się obecnie w gimnazjum, szkole średniej lub wyższej. Najmniej zaś doceniają wykształcenie rodzice najmłodszych dzieci, jeszcze nieobjętych edukacją – oni też wyjątkowo często negują jego wartość. Należy podkreślić, że w zdecydowanej większości są to ludzie młodzi, w wieku od 18 do 34 lat.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, warto obecnie w Polsce zdobywać wykształcenie, uczyć się, czy też nie warto?	Warto			Nie warto		
	Zdecydowanie warto	Raczej warto	Ogółem warto	Raczej nie warto	Zdecydowanie nie warto	Ogółem nie warto
	w procentach					
Ogółem	68	23	91	6	1	7
Odpowiedzi respondentów:						
▪ niemających dzieci	67	24	91	7	1	8
▪ mających dzieci:	69	23	92	5	1	6
– niechodzące jeszcze do szkoły	60	25	85	12	2	14
– uczące się w szkole podstawowej	66	28	94	3	1	4
– uczące się w gimnazjum	79	18	97	3	0	3
– uczące się w szkole średniej	75	18	93	3	0	3
– uczące się w szkole wyższej	78	17	95	3	0	3
– które już zakończyły naukę	69	23	92	5	1	6

Pominięto „trudno powiedzieć”

DLACZEGO OBECNIE WARTO SIĘ KSZTAŁCIĆ?

Większość badanych uważa, że ludziom zależy na wykształceniu, ponieważ zapewnia ono wysokie zarobki – powód ten jest niezmiennie wymieniany na pierwszym miejscu. Niemal dwie piąte ankietowanych jest jednak zdania, że do zdobywania wykształcenia motywuje przede wszystkim perspektywa pracy w interesującym zawodzie. Ponad jedna trzecia twierdzi z kolei, że chodzi głównie o szanse na łatwiejsze życie. Niewiele mniej osób uważa ponadto, że podejmujący trud edukacji liczą przede wszystkim na niezależność, samodzielność lub rozwój intelektualny, samodoskonalenie. W opinii jednej piątej respondentów istotnym powodem skłaniającym do nauki jest możliwość uniknięcia bezrobocia (w 2004 roku, gdy bezrobocie było bardzo wysokie, powód ten należał do najczęściej wymienianych). Zbliżone liczebnie grupy badanych twierdzą, że uczący się liczą na lekką pracę lub prestiż społeczny. Mniej ważne wydają się natomiast ankietowanym takie powody, jak możliwość pracy na swoim lub uzyskanie zatrudnienia za granicą. Niezmiennie

najmniej istotnym powodem dążenia do wykształcenia jest, zdaniem respondentów, możliwość uczestniczenia we władzy.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, dlaczego ludzie dążą do zdobycia wykształcenia? Czy liczą przede wszystkim na:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XI 1993	X 2002	IV 2004	IV 2007	IV 2009
	w procentach				
– wysokie zarobki	58	70	65	63	64
– interesujący zawód	46	40	37	40	39
– łatwiejsze życie	35	40	36	35	35
– niezależność, samodzielność	36	33	35	33	30
– rozwój intelektualny, samodoskonalenie	23	14	17	23	27
– uniknięcie bezrobocia	19	36	41	20	21
– lekką pracę	18	16	10	17	18
– uznanie, szacunek ze strony innych ludzi	22	14	11	19	16
– możliwość pracy na swoim	20	14	17	14	13
– możliwość pracy za granicą	9	8	17	19	11
– udział we władzy	5	6	5	3	3
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	2

Wyniki tegorocznego pomiaru są bardzo zbliżone do odnotowanych przed dwoma laty, obecnie jednak badani rzadziej twierdzą, że ludzie kształcą się, by zdobyć pracę za granicą. W porównaniu z rokiem 1993 zmiany opinii są większe – badani częściej wskazują na motywującą rolę wysokich zarobków, mniejszą wagę przywiązują natomiast do takich czynników, jak interesujący zawód, niezależność, samodzielność, prestiż społeczny, możliwość pracy na swoim.

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych za główny powód dążeń edukacyjnych Polaków badani uznają wysokie zarobki (zob. tabele aneksowe). Jedynie osoby najlepiej wykształcone, mające najwyższą pozycję zawodową (kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem) równie dużą wagę przypisują możliwości zdobycia interesującego zawodu. Generalnie, im lepiej ankietowani są wykształceni, tym częściej podkreślają motywacyjne znaczenie związanych z edukacją kwalifikacji zawodowych oraz rozwoju intelektualnego i osobowościowego. Najlepiej wykształceni częściej też niż inni dostrzegają rolę niezależności, samodzielności, a także prestiżu społecznego. Im niższe natomiast wykształcenie badanych, tym częstsze stwierdzenia, że ludzie kształcą się, by uniknąć bezrobocia lub znaleźć lekką pracę.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, dlaczego ludzie dążą do zdobycia wykształcenia? Czy liczą przede wszystkim na:	Ogółem	Wskazania respondentów z wykształceniem			
		podstawowym	zasadniczym zawodowym	średnim	wyższym
	w procentach				
– wysokie zarobki	64	66	68	64	57
– interesujący zawód	39	29	36	42	55
– łatwiejsze życie	35	35	36	36	29
– niezależność, samodzielność	30	26	29	29	42
– rozwój intelektualny, samodoskonalenie	27	17	18	33	47
– uniknięcie bezrobocia	21	28	24	15	16
– lekką pracę	18	24	21	17	5
– uznanie, szacunek ze strony innych ludzi	16	16	14	16	21
– możliwość pracy na swoim	13	13	14	12	9
– możliwość pracy za granicą	11	10	11	12	7
– udział we władzy	3	3	2	4	2
Trudno powiedzieć	2	3	2	1	0
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wskazywać różne powody					

Podobnie kształtują się zróżnicowania opinii w zależności od poziomu dochodów na osobę w rodzinie – sytuacja finansowa rodziny jest bowiem silnie związana z poziomem wykształcenia respondentów. Zbliżone zróżnicowania odnotowujemy także porównując opinie mieszkańców miejscowości różniących się wielkością i poziomem urbanizacji, a także strukturą społeczną. Ogólnie rzecz biorąc, im większa miejscowość, tym więcej badanych za najważniejsze uznaje motywy samorealizacyjne (możliwość zdobycia interesującego zawodu, szansa na rozwój intelektualny i samodoskonalenie oraz na niezależność i samodzielność), tym mniej zaś wskazuje na motywacyjną rolę wysokich zarobków (choć w każdej grupie jest to powód najczęściej wymieniany) czy lekkiej pracy.

Zwracają uwagę także różnice w opiniach kobiet i mężczyzn. Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni postrzegają wykształcenie jako drogę do niezależności i samodzielności, a także do rozwoju intelektualnego i osobowościowego (w tej ostatniej kwestii różnice między przedstawicielami obu płci są mniejsze). Mężczyźni natomiast silniej akcentują znaczenie wysokich zarobków, lekkiej pracy i łatwiejszego życia. Wydaje się, że wynik ten może być przydatny przy próbie wyjaśnienia, dlaczego w dzisiejszej Polsce awans edukacyjny dotyczy częściej kobiet niż mężczyzn⁴.

⁴ Zob. dane statystyczne GUS przytoczone we wstępie tego opracowania.

ASPIRACJE EDUKACYJNE

Większość Polaków pragnęłaby, aby ich dzieci uzyskały wyższe wykształcenie. Tylko co dziesiąty zadowoliliby się niższym poziomem edukacji swojego potomstwa. W 1993 roku wyższe wykształcenie preferowało dwie trzecie badanych, w 1996 – niemal trzy czwarte, a obecnie – ponad cztery piąte wymienia je jako pożądany poziom edukacji dla swojego dziecka, niezależnie od jego płci. Wynika z tego, że ukończenie studiów przez potomstwo coraz częściej jest przedmiotem aspiracji dorosłych Polaków.

W tym miejscu warto podkreślić, że omawiane pytanie kierowaliśmy do wszystkich badanych, niezależnie od tego, czy mają dzieci i na jakim są one etapie edukacji. Okazało się, że rodzice odpowiadali na nie prawie tak samo jak osoby bezdziejne⁵.

Tabela 5

Jakiego wykształcenia pragnął(ęła)by Pan(i) dla swoich dzieci, córki i syna? Proszę odpowiedzieć niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci i w jakim wieku	Wykształcenie dla:									
	córki					syna				
	'93	'96	'04	'07	'09	'93	'96	'04	'07	'09
	w procentach									
Podstawowe, gimnazjalne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zasadnicze zawodowe	2	2	1	1	1	4	3	1	1	1
Średnie zawodowe	17	12	3	3	3	23	15	4	3	4
Średnie ogólnokształcące	7	5	3	4	3	2	4	2	2	2
Policealne, pomaturalne	5	6	5	4	3	2	3	4	4	3
Wyższe licencjackie, inżynierskie	17	14	10	12	9	27	26	17	17	16
Wyższe magisterskie	47	59	59	58	66	38	47	50	54	58
Wyższe ze stopniem co najmniej doktora	-	-	15	14	11	-	-	18	14	10
Trudno powiedzieć	5	2	4	4	4	4	2	4	5	6

Z deklaracji badanych wynika, że nikt nie chciałby, żeby ich dzieci zakończyły edukację na szkole podstawowej lub gimnazjum, a nielicznych satysfakcjonowałoby wykształcenie średnie lub policealne. Stosunkowo niewiele osób zadowoliliby się też wykształceniem wyższym zawodowym swoich dzieci, a studia zakończone licencjatem lub zdobyciem stopnia inżyniera częściej przeznaczane są dla syna (16%) niż dla córki (9%). Przedmiotem aspiracji większości badanych jest wykształcenie wyższe magisterskie – dla córki pragnie go dwie trzecie (66%), a dla syna – prawie trzy piąte badanych (58%). Mniej

⁵ Odnotaliśmy jedynie, że rodzice mają nieco wyższe niż osoby bezdziejne aspiracje w stosunku do córki – częściej wybierają dla niej wykształcenie wyższe magisterskie (68% wobec 60%), a nieco rzadziej – wyższe zawodowe (8% wobec 12%).

więcej co dziesiąty badany chciałby też, by jego dziecko po studiach kształciło się dalej zdobywając stopnie naukowe.

W ciągu ostatnich szesnastu lat zaszły istotne zmiany w aspiracjach edukacyjnych dotyczących dzieci. Znacznie zmalało zainteresowanie wykształceniem zawodowym – zarówno średnim, jak i wyższym (licencjackim, inżynierskim). Systematycznie rosła natomiast atrakcyjność wykształcenie wyższego magisterskiego. Trzeba jednak podkreślić, że w latach 2004–2009 stopniowo malał odsetek badanych, którzy pragnęliby, by ich dzieci po studiach zdobywały stopnie naukowe – dla córki chciałby tego obecnie co dziewiąty badany (11%, od roku 2004 spadek o 4 punkty), a dla syna – co dziesiąty (10%, odpowiednio spadek o 8 punktów).

Edukacyjne aspiracje badanych ściśle wiążą się z poziomem ich własnego wykształcenia – im lepiej są wykształceni, tym częściej pragną, żeby ich dzieci ukończyły studia. Atrakcyjność wyższego wykształcenia wzrosła w ostatnich szesnastu latach zarówno wśród badanych, którzy ukończyli szkołę podstawową (bardziej dla córki – o 22 punkty, niż dla syna – o 14 punktów), jak i tych po szkole zawodowej (odpowiednio wzrost o 28 i 29 punktów), a także – choć w mniejszym stopniu – wśród mających średnie wykształcenie (odpowiednio wzrost o 14 i 12 punktów). Zrozumiałe, że najmniej zmieniły się aspiracje osób legitymujących się wyższym wykształceniem (wzrost o 5 punktów dla syna), ponieważ zawsze były one bardzo wysokie.

Taka dynamika zmian spowodowała, że w ciągu ostatnich szesnastu lat zmalały różnice między aspiracjami edukacyjnymi grup wyraźnie różniących się wykształceniem. Na przykład, w 1993 roku wyższego wykształcenia dla córki chciało 56% badanych mających ukończoną szkołę zasadniczą zawodową i 92% badanych legitymujących się wyższym wykształceniem (różnica wynosi 36 punktów), natomiast obecnie aspiracje takie deklaruje odpowiednio: 84% i 94% ankietowanych (różnica 10 punktów). Podobnie w stosunku do syna – w 1993 roku wyższego wykształcenia pragnęło dla niego 53% respondentów po szkole zawodowej i 92% – po studiach (różnica 39 punktów), obecnie zaś odpowiednio: 82% i 97% badanych (różnica 15 punktów).

Tabela 6

Wykształcenie respondentów	Wskazania respondentów pragnących wykształcenia wyższego (zawodowego lub co najmniej magisterskiego) dla:									
	córki					syna				
	'93	'96	'04	'07	'09	'93	'96	'04	'07	'09
	w procentach									
Podstawowe	53	60	76	76	75	59	60	77	76	73
Zasadnicze zawodowe	56	68	77	79	84	53	67	79	86	82
Średnie	77	83	92	90	91	78	83	92	90	90
Wyższe	92	95	100	94	94	92	99	99	96	97
Ogółem	64	73	84	84	86	65	73	85	85	84

Zwraca uwagę fakt, że w latach 1993–2009 znacząco zmalały także różnice między aspiracjami edukacyjnymi mieszkańców wsi i miast różnej wielkości. Na początku przemian ustrojowych wyższego wykształcenia pragnęła dla dzieci zaledwie ponad połowa badanych żyjących na wsi i większość mieszkańców miast. Obecnie odsetki te są zbliżone, a nieco większymi niż inni aspiracjami edukacyjnymi wyróżnia się jedynie ludność wielkich miast (jest tam najwięcej osób z wyższym wykształceniem).

Tabela 7

Miejsce zamieszkania respondentów	Wskazania respondentów pragnących wykształcenia wyższego (zawodowego lub co najmniej magisterskiego) dla:									
	córki					syna				
	'93	'96	'04	'07	'09	'93	'96	'04	'07	'09
	w procentach									
Wieś	55	63	78	77	84	56	63	79	80	82
Miasto do 20 tys.	80	73	89	81	83	80	72	85	83	84
21–100 tys.	61	79	88	89	86	63	81	89	91	84
101–500 tys.	74	76	89	88	86	74	76	88	89	87
501 tys. i więcej mieszkańców	72	82	88	93	91	75	82	90	91	93
Ogółem	64	73	84	84	86	65	73	85	85	84

Ogólnie rzecz biorąc, poziom aspiracji dotyczących dzieci zależy od związanego z wykształceniem statusu zawodowego oraz materialnego i na ogół jest tym niższy, im niższa pozycja zawodowa badanych, niższe miesięczne dochody na osobę w rodzinie oraz gorsze warunki materialne gospodarstwa domowego. Najmniej ambitne plany w stosunku do potomstwa mają badani najgorzej wykształceni, o niskiej pozycji zawodowej (robotnicy niewykwalifikowani), najślabi ekonomicznie, znajdujący się w trudnym położeniu życiowym (bezrobotni, renciści) – oni to częściej niż inni chcieliby, aby ich dzieci zakończyły edukację na poziomie niższym niż studia (zob. tabele aneksowe).

CZY POLACY SĄ ZADOWOLENI ZE SWOJEGO WYKSZTAŁCENIA?

Od początku przemian ustrojowych Polacy mieli świadomość, że typowy Polak pod względem wykształcenia nie dorównuje Europejczykowi. Jednak ostatni pomiar, przeprowadzony trzy lata po integracji Polski z Unią Europejską, ukazał, że w społecznym odczuciu przeciętny Polak niemal nie różni się pod względem wykształcenia od typowego Europejczyka⁶. W latach 2005–2009 znacznie zwiększył się też odsetek badanych, którzy uważają, że przystąpienie Polski do Unii wpłynęło korzystnie na stan wiedzy i poziom wykształcenia naszego społeczeństwa⁷. Z omawianych badań wynika również, że Polacy coraz bardziej zdają sobie sprawę z tego, że w dzisiejszej Polsce warto jest podejmować trud edukacji. Towarzyszy temu wyraźny wzrost aspiracji edukacyjnych społeczeństwa. Nasuwa się pytanie, czy tym pozytywnym zmianom opinii towarzyszy zmiana stosunku Polaków do własnego wykształcenia.

Większość badanych nie jest zadowolona ze swojego wykształcenia. Jedynie co trzeci dorosły Polak (34%) aprobuje swoją drogę kształcenia, a niemal dwukrotnie więcej (63%) uważa, że gdyby zaczęli naukę jeszcze raz, to inaczej pokierowaliby swoją edukacją – staraliby się uzyskać wykształcenie wyższe niż mają (51% wskazań) lub wybraliby inny profil kształcenia na tym samym poziomie (9%). Zaledwie jeden na stu dorosłych Polaków utrzymuje, że gdyby teraz planował swoją edukację, to poświęciłby na naukę mniej czasu.

Tabela 8

Gdyby obecnie zaczynał(a) Pan(i) jeszcze raz naukę, czy powtórzył(a)by Pan(i) swoją drogę kształcenia?	Wskazania respondentów według terminów badań								
	XI 1993	X 2002		IV 2004		IV 2007		IV 2009	
	w procentach								
Tak	42	24	24	33	33	31	31	34	34
Nie, starał(a)bym się uzyskać wyższe wykształcenie, niż posiadam	47	55	70	44	63	49	64	51	63
Nie, wybrał(a)bym inne wykształcenie na tym samym poziomie		11		13		10		9	
Nie, poświęcił(a)bym mniej czasu na wykształcenie, niż to uczyniłem(a)m		2		3		2		1	
Nie, z innych przyczyn		2		3		3		2	
Trudno powiedzieć	11	6	6	4	4	5	5	3	3

⁶ Zob. komunikat CBOS „Zmiany w wizerunku Polaka i Europejczyka po trzech latach członkostwa Polski w UE”, lipiec 2007 (oprac. B. Roguska).

⁷ Zob. komunikaty CBOS: „Bilans czterech lat integracji Polski z Unią Europejską”, kwiecień 2008; „Bilans pięciu lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej”, kwiecień 2009 (oprac. B. Roguska).

Na początku lat dziewięćdziesiątych było znacznie więcej niż obecnie osób zadowolonych ze swojego wykształcenia (42% wobec 34%). Przemiany społeczne i rynkowe oraz doświadczenie bezrobocia doprowadziły jednak do przewartościowania sądów na ten temat. W 2002 roku, przy wysokiej stopie bezrobocia, zaledwie co czwarty respondent aprobował swoją ścieżkę kształcenia, a ponad połowa wyrażała żal, że nie jest lepiej wykształcona. Dwa lata później odnotowaliśmy jednak ponowny wzrost zadowolenia badanych z własnych osiągnięć edukacyjnych. Jest to zapewne efekt wspomnianego na wstępie awansu edukacyjnego Polaków (wzrostu liczby osób mających wyższe wykształcenie, a więc bardziej zadowolonych ze swoich osiągnięć). Natomiast w latach 2004–2009 poziom aprobaty własnej drogi kształcenia pozostał stabilny. Przybyło jednak (z 44% do 51%) osób niezadowolonych, przyznających, że gdyby obecnie zaczynały naukę, starałyby się uzyskać wykształcenie wyższe od posiadanego, ubyłoby zaś tych, którzy skłonni byłiby wybrać inne strategie.

Omawiane opinie są wyraźnie zróżnicowane społecznie (zob. tabele aneksowe). Swoją ścieżkę edukacyjną najczęściej aprobują badani legitymujący się wyższym wykształceniem (71% wskazań), jednak nawet wśród nich ponad jedna piąta uważa, że powinni byli wybrać inny kierunek kształcenia, a co dwudziesty twierdzi, że starałby się zdobyć wykształcenie wyższe, niż posiada. Do najbardziej zadowolonych należą także ci, którym wykształcenie zapewniło najwyższą pozycję społeczno-zawodową, tzn. kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem oraz uczniowie i studenci (po 66%), najmłodsi badani, w wieku od 18 do 24 lat (62%), a także respondenci najlepiej sytuowani (o dochodach powyżej 1500 zł na osobę w rodzinie), mieszkańcy wielkich miast (po 50%).

Można uznać, że ze swojej drogi edukacyjnej zadowoleni są głównie ci, którzy mają znaczne osiągnięcia w zakresie wykształcenia i pozycji zawodowej, a także – choć w mniejszym stopniu – statusu finansowego. Należą do nich również przedstawiciele uczącej się młodzieży i ogół ludzi młodych w wieku od 18 do 24 lat, przed którymi droga do edukacji jest jeszcze otwarta. Natomiast w pozostałych grupach społeczno-demograficznych większość badanych jest rozczarowana swoim wykształceniem. Przyznają się do tego przede wszystkim ludzie mający wykształcenie zasadnicze zawodowe lub podstawowe, pracownicy usług, robotnicy wykwalifikowani, pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz rolnicy, a także bezrobotni i zajmujący się domem, renciści, żyjący w złych warunkach materialnych, najgorzej sytuowani. Zwraca uwagę fakt, że do niezadowolonych ze swoich osiągnięć edukacyjnych należą zarówno ludzie stosunkowo młodzi, w wieku od 35 do 44 lat, jak i badani w średnim wieku oraz starsi, mający od 55 do 64 lat. Przedstawiciele wymienionych

grup zazwyczaj deklarują, że – gdyby było to możliwe – chcieliby zdobyć wykształcenie wyższe od posiadanego. Takie pragnienia wyrażają tym częściej, im gorsze mają wykształcenie, sytuację finansową, warunki materialne, a także im mniejszą miejscowość zamieszkują.

Ponieważ głównym wyznacznikiem omawianych postaw jest posiadane wykształcenie, warto porównać, jak badani różniący się poziomem wykształcenia oceniali swoją ścieżkę edukacyjną w 1993 roku oraz co sądzą o niej dzisiaj.

Tabela 9

Gdyby obecnie zaczynał(a) Pan(i) jeszcze raz naukę, czy powtórzył(a)by Pan(i) swoją drogę kształcenia?	Odpowiedzi respondentów z wykształceniem							
	podstawowym		zasadniczym zawodowym		średnim		wyższym	
	'93	'09	'93	'09	'93	'09	'93	'09
	w procentach							
Tak	35	21	36	20	50	37	58	71
Nie	48	71	53	77	44	61	38	29
Trudno powiedzieć	17	8	11	3	6	2	4	0

Okazuje się, że w ciągu ostatnich szesnastu lat zadowolenie z obranej ścieżki edukacji wyraźnie zmalało wśród ludzi mających wykształcenie podstawowe (spadek wskazań z 35% do 21%), zasadnicze zawodowe (odpowiednio: z 36% do 20%) lub średnie (odpowiednio: z 50% do 37%). Natomiast znacznie zwiększyło się to zadowolenie wśród osób mających wyższe wykształcenie (z 58% do 71%). Wyniki te niewątpliwie świadczą o znacznym wzroście wartości wykształcenia w polskim społeczeństwie.

★

★

★

W ciągu ostatnich szesnastu lat znacznie wzrosła w społeczeństwie świadomość, że w Polsce warto się kształcić – przekonani o tym są niemal wszyscy dorośli. Zdaniem badanych, podjęcie trudu edukacji opłaca się przede wszystkim z powodu związanych z wykształceniem wysokich zarobków, a w dalszej kolejności – ze względu na perspektywę interesującego zawodu, łatwiejszego życia, niezależności, samodzielności lub rozwoju intelektualnego, samodoskonalenia. Inne czynniki mają, według respondentów, mniejsze znaczenie. W porównaniu z rokiem 1993 obecnie badani częściej podkreślają motywującą

rolę wysokich zarobków. Na znaczeniu straciły natomiast takie powody zdobywania wykształcenia, jak większa szansa na: ciekawy zawód, niezależność, samodzielność, prestiż społeczny czy pracę na swoim.

Z naszych badań wynika też, że w ciągu ostatnich szesnastu lat znacznie wzrosły aspiracje edukacyjne Polaków. Obecnie zdecydowana większość badanych pragnęłaby dla swoich dzieci (bez względu na płeć) wyższego wykształcenia, w tym co dziesiąty chciałby, żeby po studiach kształcił się one dalej zdobywając stopnie naukowe (aspiracje naukowe są jednak obecnie mniejsze, niż notowaliśmy pięć lat temu).

Rosnącym aspiracjom edukacyjnym społeczeństwa towarzyszy w ostatnim szesnastoleciu wzrost niezadowolenia z własnych osiągnięć w tej dziedzinie. Obecnie większość badanych nie aprobuje swojej ścieżki kształcenia, w tym co drugi uważa, że – jak na potrzeby dzisiejszych czasów – jest za słabo wykształcony i gdyby mógł ponownie zaplanować swoją edukację, starałby się osiągnąć wyższy jej szczebel.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1

		Czy, Pana(i) zdaniem, warto obecnie w Polsce zdobywać wykształcenie, uczyć się, czy też nie warto?					Liczba osób
		Zdecydowanie warto	Raczej warto	Raczej nie warto	Zdecydowanie nie warto	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		68	23	6	1	2	1090
Płeć	Mężczyźni	67	24	7	1	2	510
	Kobiety	69	23	5	1	2	579
Wiek	18-24 lata	67	22	9	1	1	156
	25-34	60	28	10	1	1	207
	35-44	71	24	2	2	2	175
	45-54	78	16	4	1	2	188
	55-64	64	27	7		2	178
	65 lat i więcej	71	23	3	1	2	185
Miejsce zamieszkania	Wieś	62	27	7	1	3	409
	Miasto do 20 tys.	71	17	6	1	4	146
	20-100 tys.	70	23	4	1	1	212
	101-500 tys.	66	28	4	1	1	181
	501 tys. i więcej mieszk.	83	13	4			142
Wykształcenie	Podstawowe	62	30	4	1	3	278
	Zasadnicze zawodowe	63	28	5	1	2	270
	Średnie	71	20	7	1	1	378
	Wyższe	81	13	6	0		163
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	83	13	3			96
	Średni personel, technicy	73	24	3			41
	Pracownicy adm.-biurowi	78	16	4	2		68
	Pracownicy usług	64	22	11	1	3	67
	Robotnicy wykwalifikowani	60	29	10		2	142
	Robotnicy niewykwalifik.	59	33	4	3	2	47
	Rolnicy	67	23	4		6	57
	Pracujący na własny rach.	77	18	5			37
Bierni zawodowo	Renciści	61	31	5	2	1	75
	Emeryci	68	23	4	1	3	228
	Uczniowie i studenci	80	16	3			93
	Bezrobotni	57	35	4	1	3	65
	Gospodynie domowe i inni	62	24	10	3		73
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	76	20	4		0	138
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	58	23	16		3	77
	sekt. pryw. poza rolnict.	69	25	4	1		247
	prywatnym gosp. rolnym	72	18	5		5	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	63	25	8	1	3	228
	501-750	60	30	7	1	2	187
	751-1000	67	23	6	3	1	181
	1001-1500	73	20	7		1	166
	Powyżej 1500 zł	84	15	1			114
Ocena własnych war. mater.	Złe	59	30	6	2	4	194
	Średnie	66	25	6	1	2	481
	Dobre	75	18	5	1	1	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	72	21	6	2		68
	Raz w tygodniu	70	23	4	1	2	504
	1-2 razy w miesiącu	66	23	7		3	204
	Kilka razy w roku	62	27	8	1	2	217
	W ogóle nie uczestniczy	77	18	4	2		97
Poglądy polityczne	Lewica	76	18	5	1	1	147
	Centrum	64	27	6	1	2	379
	Prawica	73	19	6	0	2	353
	Trudno powiedzieć	62	29	5	2	2	211

Tabela 2

		Dlaczego ludzie dążą do zdobycia wykształcenia? Czy liczą przede wszystkim na:						
		interesują- cy zawód	niezale- żność, samodziel- ność	wysokie zarobki	rozwój intelek- tualny, samo- doskona- lenie	możliwość pracy na swoim	uniknięcie bezrobocia	lekką pracę
		%	%	%	%	%	%	%
Ogółem		39	30	64	27	13	21	18
Płeć	Mężczyźni	39	25	68	25	13	22	20
	Kobiety	38	34	61	29	12	20	16
Wiek	18-24 lata	40	25	64	25	15	24	19
	25-34	42	27	65	31	13	18	15
	35-44	36	31	64	33	12	17	23
	45-54	38	36	65	24	13	25	17
	55-64	37	34	62	28	14	21	14
	65 lat i więcej	38	27	66	20	8	21	20
Miejsce zamieszkania	Wieś	34	26	70	18	15	25	20
	Miasto do 20 tys.	36	21	65	27	11	18	30
	20-100 tys.	39	27	63	27	18	24	17
	101-500 tys.	41	39	57	34	8	18	14
	501 tys. i więcej mieszk.	52	44	58	45	4	10	7
Wykształcenie	Podstawowe	29	26	66	17	13	28	24
	Zasadnicze zawodowe	36	29	68	18	14	24	21
	Średnie	42	29	64	33	12	15	17
	Wyższe	55	42	57	47	9	16	5
Grupa społ.- zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	48	56	51	11	13	5
	Średni personel, technicy	40	29	74	35	14	20	15
	Pracownicy adm.-biurowi	39	34	57	37	13	13	10
	Pracownicy usług	44	37	67	32	10	20	13
	Robotnicy wykwalifikowani	29	23	68	20	18	27	21
	Robotnicy niewykwalifik.	25	18	59	16	13	24	21
	Rolnicy Pracujący na własny rach.	25 49	32 38	72 68	25 48	11 9	26 5	31 12
Bierni zawodowo	Renciści	39	24	65	11	10	32	27
	Emeryci	38	30	64	22	10	20	18
	Uczniowie i studenci	46	29	67	31	12	23	16
	Bezrobotni	37	25	61	21	17	24	25
	Gospodynie domowe i inni	37	24	64	24	14	15	24
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	38	38	67	34	12	23	8
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	39	30	68	28	14	22	14
	sekt. pryw. poza rolnict.	40	30	60	34	13	16	15
	prywatnym gosp. rolnym	22	37	72	27	14	25	27
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	33	23	72	17	14	23	27
	501-750	31	26	64	24	12	22	22
	751-1000	38	28	62	27	15	25	14
	1001-1500	41	36	57	36	11	15	16
	Powyżej 1500 zł	44	38	68	36	9	19	6
Ocena własnych war. mater.	Złe	37	21	66	18	12	23	25
	Średnie	35	31	65	24	14	23	20
	Dobre	44	33	63	34	11	17	13
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	27	67	48	15	10	13
	Raz w tygodniu	39	30	64	24	13	22	18
	1-2 razy w miesiącu	39	31	72	22	13	24	19
	Kilka razy w roku	34	28	60	30	14	20	20
	W ogóle nie uczestniczy	48	35	61	30	5	14	17
Poglądy polityczne	Lewica	43	24	63	28	11	20	21
	Centrum	39	35	66	26	14	20	17
	Prawica	38	31	62	31	11	20	15
	Trudno powiedzieć	35	24	67	21	14	23	24

Tabela 2 (cd.)

		Dlaczego ludzie dążą do zdobycia wykształcenia? Czy liczą przede wszystkim na:						Liczba osób
		udział we władzy	uznanie, szacunek ze strony innych ludzi	łatwiejsze życie	możliwość pracy za granicą	Inna odpowiedź	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	
Ogółem		3	16	35	11	1	1	1094
Płeć	Mężczyźni	3	15	37	10	0	1	514
	Kobiety	3	17	33	11	1	2	580
Wiek	18-24 lata	2	18	43	8			156
	25-34	1	13	37	10	1	2	209
	35-44	4	16	34	10	0	1	175
	45-54	3	12	34	15	1	1	189
	55-64	3	16	35	11		2	178
	65 lat i więcej	3	23	27	8	2	4	186
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	12	37	8	1	2	410
	Miasto do 20 tys.	2	20	38	10		3	147
	20-100 tys.	2	16	31	10	0	2	214
	101-500 tys.	3	20	32	18	1	0	181
	501 tys. i więcej mieszk.	1	21	34	9			142
Wykształcenie	Podstawowe	3	16	35	10	1	3	279
	Zasadnicze zawodowe	2	14	36	11	0	2	273
	Średnie	4	16	36	12	1	1	379
	Wyższe	2	21	29	7	0		163
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	1	20	28	7			96
	Średni personel, technicy	5	13	42	5			41
	Pracownicy adm.-biurowi	3	29	32	12			68
	Pracownicy usług	2	11	30	20		1	67
	Robotnicy wykwalifikowani	1	10	49	12		1	143
	Robotnicy niewykwalifik.	6	12	37	21	2	2	47
	Rolnicy		3	33	7		4	58
Pracujący na własny rach.	10	11	29	3	2		37	
Bierni zawodowo	Renciści	4	13	36	11	1		75
	Emeryci	4	20	30	10	0	4	230
	Uczniowie i studenci		17	44	6			93
	Bezrobotni	5	18	27	14		2	66
	Gospodynie domowe i inni	3	20	31	8	3	2	73
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	2	20	31	12			138
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	4	15	45	9			77
	sekt. pryw. poza rolnict.	3	13	40	13	1	0	248
	prywatnym gosp. rolnym		2	33	6		5	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	3	16	38	10	0	1	228
	501-750	3	13	38	10		3	189
	751-1000	2	14	32	15	2	1	181
	1001-1500	4	21	34	13		1	166
	Powyżej 1500 zł	2	18	33	9		1	114
Ocena własnych war. mater.	Złe	4	15	35	12		3	194
	Średnie	3	14	34	10	1	2	483
	Dobre	2	19	36	11	1	0	417
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	4	16	41	10			68
	Raz w tygodniu	3	17	36	8	0	2	507
	1-2 razy w miesiącu	2	16	29	11	0	1	205
	Kilka razy w roku	4	15	36	13	2	2	217
	W ogóle nie uczestniczy	1	15	34	15			97
Poglądy polityczne	Lewica	3	21	31	12		1	147
	Centrum	2	11	36	11	1	1	383
	Prawica	3	19	38	10	0	1	354
	Trudno powiedzieć	3	16	30	10	1	3	211

Tabela 3

		Jakiego wykształcenia pragną(ę)by Pan(i) dla swoich dzieci, córki i syna? Proszę odpowiedzieć niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci i w jakim wieku. Czy dla córki pragną(ę)by Pan(i) wykształcenia:									Liczba osób
		podstawowego /gimnazjalnego	zasadniczego zawodowego	średniego zawodowego	średniego ogólnokształcącego	policealnego, poma-turalnego	wyższego licencjackiego, inżynierskiego	wyższego magisterskiego	wyższego ze stopniem co najmniej doktora	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		0	1	3	3	3	9	66	11	5	1090
Płeć	Mężczyźni		0	3	4	2	11	62	11	6	512
	Kobiety	0	1	2	2	3	7	69	11	5	578
Wiek	18-24 lata			4	5	2	13	62	10	4	156
	25-34		2		2	1	11	66	13	5	209
	35-44		1	2	2	4	12	66	7	4	175
	45-54	1	0	1	2	4	6	68	13	4	187
	55-64			2	2	1	5	71	14	6	178
	65 lat i więcej		1	7	4	4	8	60	8	9	185
Miejsce zamieszkania	Wieś		1	4	3	3	12	64	9	6	409
	Miasto do 20 tys.	1		4	4	3	8	65	10	5	147
	20-100 tys.		1	2	4	4	9	70	8	3	211
	101-500 tys.		1	0	3	1	7	67	12	9	181
	501 tys. i więcej mieszk.		1	2	1		4	65	21	5	142
Wykształcenie	Podstawowe	1	3	6	4	5	9	56	10	7	279
	Zasadnicze zawodowe			3	4	4	12	63	8	5	272
	Średnie			1	2	1	9	69	13	4	376
	Wyższe				0	0	5	80	10	5	163
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.						3	83	8	6	96
	Średni personel, technicy			2			11	71	13	3	39
	Pracownicy adm.-biurowi			1	3		4	75	15	1	68
	Pracownicy usług		2				17	62	12	6	67
	Robotnicy wykwalifikowani			4	3	3	12	61	13	4	143
	Robotnicy niewykwalifik.			3	4	6	12	64	8	3	47
	Rolnicy				7	4	17	65	3	4	58
Pracujący na własny rach.						8	74	11	7	37	
Bierni zawodowo	Renciści		2	2	3	7	5	61	14	6	74
	Emeryci	1	1	5	3	3	7	62	10	8	229
	Uczniowie i studenci			4	3	2	11	62	14	4	93
	Bezrobotni		1	4	6	6	12	58	10	3	65
	Gospodynie domowe i inni		4		3	5	5	69	7	8	73
Pracuje w:	inst. państw., publicznej spółce właścicieli prywatnych i państwa			1	1	1	11	74	9	3	136
	sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym		1	1	3	1	9	66	12	6	248
				8	4	13	68	4	3	51	
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	1	0	3	4	4	8	65	13	2	228
	501-750		1	3	2	6	9	64	7	7	187
	751-1000		1	3	4	1	8	66	11	6	180
	1001-1500			2	2	1	10	70	9	5	166
	Powyżej 1500 zł		1	1	1	0	8	70	9	10	114
Ocena własnych war. mater.	Złe		1	3	4	5	6	65	8	7	194
	Średnie	0	1	3	3	3	11	63	12	4	480
	Dobre		1	2	2	1	8	69	11	6	417
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu			2	1	6	15	61	7	7	67
	Raz w tygodniu		1	2	3	3	8	71	9	4	504
	1-2 razy w miesiącu	1		4	3	4	9	60	15	5	205
	Kilka razy w roku		1	2	5	2	9	62	11	8	217
	W ogóle nie uczestniczy		2	2	2		6	64	17	7	96
Poglądy polityczne	Lewica		1	3	3	1	6	67	14	4	147
	Centrum		1	2	2	2	10	67	8	8	380
	Prawica	0	0	1	4	1	10	69	11	3	354
	Trudno powiedzieć		2	6	3	8	7	56	12	6	209

Tabela 4

		Jakiego wykształcenia pragną(ę)by Pan(i) dla swoich dzieci, córki i syna? Proszę odpowiedzieć niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci i w jakim wieku. Czy dla syna pragną(ę)by Pan(i) wykształcenia:								Liczba osób
		zasadniczego zawodowego	średniego zawodowego	średniego ogólnokształcącego	policealnego, pomaturalnego	wyższego licencjackiego, inżynierskiego	wyższego magisterskiego	wyższego ze stopniem co najmniej doktora	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		1	4	2	3	16	58	10	5	1088
Płeć	Mężczyźni	1	4	3	3	18	56	11	5	511
	Kobiety	1	4	1	3	14	61	10	5	577
Wiek	18-24 lata	1	4	4	5	18	55	9	4	156
	25-34	2	1	1	2	13	61	14	5	208
	35-44		5	2	3	21	60	6	3	175
	45-54	1	4	3	4	17	55	12	5	185
	55-64		4	2	2	13	64	11	4	178
	65 lat i więcej	3	6	1	3	16	55	8	9	186
Miejsce zamieszkania	Wieś	1	6	2	4	16	57	9	5	407
	Miasto do 20 tys.		5	3	3	14	62	7	5	147
	20-100 tys.	0	6	3	5	18	59	7	3	212
	101-500 tys.	2		1	1	21	54	12	9	180
	501 tys. i więcej mieszk.	2	1	1		11	63	19	3	141
Wykształcenie	Podstawowe	3	9	3	5	14	50	9	7	279
	Zasadnicze zawodowe	1	4	3	4	23	53	6	5	271
	Średnie	0	2	1	2	15	61	14	5	375
	Wyższe		1			10	76	10	3	162
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.		1			10	75	9	4	96
	Średni personel, technicy					25	66	9		37
	Pracownicy adm.-biurowi			2		7	80	11	1	68
	Pracownicy usług		2	2	2	17	55	14	8	67
	Robotnicy wykwalifikowani		5	1	3	23	49	15	4	143
	Robotnicy niewykwalifik.		3	6	6	27	48	8	3	47
	Rolnicy		9	4		20	60	1	5	57
Pracujący na własny rach.					16	72	9	3	37	
Bierni zawodowo	Renciści	2	5	2	5	14	59	8	5	74
	Emeryci	3	6	2	3	16	53	9	9	229
	Uczniowie i studenci	1	4	1	6	14	59	11	4	93
	Bezrobotni		7	5	7	14	51	10	5	66
	Gospodynie domowe i inni	5	2	3	5	13	55	11	6	73
Pracuje w:	inst. państw., publicznej spółce właścicieli prywatnych i państwa		2	1		20	64	9	4	135
	sekt. pryw. poza rolnict.		2	3	1	17	65	12	3	77
	prywatnym gosp. rolnym		9	4		20	59	12	5	247
							62	2	3	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	1	7	4	4	14	57	11	3	228
	501-750	2	5	2	4	17	56	7	8	186
	751-1000	1	3	2	1	16	60	11	5	180
	1001-1500	0	3		2	22	59	8	4	166
	Powyżej 1500 zł				1	13	70	10	7	112
Ocena własnych war. mater.	Złe	2	5	4	4	15	55	7	7	193
	Średnie	1	5	2	3	18	57	10	4	479
	Dobre	1	3	2	3	14	62	12	5	415
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	1	1	5	20	57	7	6	68
	Raz w tygodniu	1	4	2	3	15	64	8	4	502
	1-2 razy w miesiącu	1	6	2	4	15	55	13	5	205
	Kilka razy w roku	2	3	4	3	21	47	12	8	216
	W ogóle nie uczestniczy	3	5	1	1	9	60	15	6	97
Poglądy polityczne	Lewica	1	5	1	0	15	59	13	4	147
	Centrum		3	2	3	17	59	8	7	379
	Prawica	1	4	2	2	16	62	12	2	351
	Trudno powiedzieć	4	5	2	6	15	50	10	7	211

Tabela 5

		Gdyby obecnie zaczynał(a) Pan(i) jeszcze raz naukę, czy powtórzył(a)by Pan(i) swoją drogę kształcenia?					Liczba osób	
		Tak	Nie, wybrał(a)bym inne wykształcenie na tym samym poziomie	Nie, starał(a)bym się uzyskać wyższe wykształcenie, niż posiadam	Nie, poświęcił(a)bym mniej czasu na wykształcenie, niż to uczyniłem(a)m	Nie, z innych przyczyn		Trudno powiedzieć
		%	%	%	%	%		
Ogółem		34	9	51	1	2	3	1093
Płeć	Mężczyźni	35	9	49	2	2	3	514
	Kobiety	33	9	53	0	1	4	579
Wiek	18-24 lata	62	12	22	1	1	2	156
	25-34	39	13	41	2	2	1	209
	35-44	28	9	57	1	3	1	175
	45-54	25	9	61	1	0	3	189
	55-64	27	8	61	1	0	2	178
	65 lat i więcej	25	3	60	0	1	11	185
Miejsce zamieszkania	Wieś	28	8	57	2	1	4	410
	Miasto do 20 tys.	32	10	50	1		6	147
	20-100 tys.	34	9	53	0	2	1	213
	101-500 tys.	35	10	45	1	4	4	181
	501 tys. i więcej mieszk.	50	10	39			1	142
Wykształcenie	Podstawowe	21	6	62	1	3	8	279
	Zasadnicze zawodowe	20	6	69	1	1	3	273
	Średnie	37	9	49	1	1	2	378
	Wyższe	71	22	5	2	1		163
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	66	24	9		1		96
	Średni personel, technicy	35	13	47		2	3	41
	Pracownicy adm.-biurowi	46	5	44	1	2	2	68
	Pracownicy usług	18	12	62	2	2	5	67
	Robotnicy wykwalifikowani	28	7	61	2	1	1	143
	Robotnicy niewykwalifik.	29	5	62			4	47
	Rolnicy	26	12	57	2		3	58
	Pracujący na własny rach.	23	11	63		2	2	37
Bierni zawodowo	Renciści	26	6	60		3	5	75
	Emeryci	26	4	61	1	1	7	229
	Uczniowie i studenci	66	12	15		2	4	93
	Bezrobotni	23	5	65	2	4	1	66
	Gospodynie domowe i inni	20	11	62	4		3	73
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	42	18	37	1	1	2	138
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	33	12	50	4		1	77
	sekt. pryw. poza rolnict.	36	8	52	0	2	1	248
	prywatnym gosp. rolnym	27	12	57	2		2	51
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	27	7	62	1	1	2	228
	501-750	27	9	57	1		6	189
	751-1000	32	7	55	2	2	3	181
	1001-1500	34	12	49	2	0	3	166
	Powyżej 1500 zł	50	16	31	1	2		114
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	6	65	1	1	5	194
	Średnie	28	9	57	1	1	5	482
	Dobre	46	11	38	1	2	1	417
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	41	11	42	4		2	67
	Raz w tygodniu	32	9	53	1	1	4	507
	1-2 razy w miesiącu	30	7	59	0	2	3	205
	Kilka razy w roku	34	11	47	1	2	4	217
	W ogóle nie uczestniczy	46	10	40	1	2	1	97
Poglądy polityczne	Lewica	36	10	51	1	1	1	147
	Centrum	33	10	53	1	1	2	383
	Prawica	37	9	48	2	1	3	354
	Trudno powiedzieć	28	7	53	1	4	8	210